

БЪЛГАРИЯ – КЪМ ЕКОЛОГИЧНА УСТОЙЧИВОСТ И СОЦИАЛНА СПРАВЕДЛИВОСТ

д-р Дончо Иванов
УНИБИТ
bnagency@abv.bg

СЪБИТИЯ В ОКЕАНА, ПРЕДИЗВИКАЛИ ПОЛИТИКИТЕ НА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ

В „Ключови моменти за околната среда от 1960-те до 2006“ – Институт Уърлдуоч Ню Йорк представя онези събития в океана, предизвикали посетнешни национални, регионални глобални инициативи и действия за устойчиво развитие на света¹.

1962 г.

ТОКСИЧНИ ХИМИКАЛИ

6/1962

Морският биолог Рачел Карсон издава книгата „Смълчаната пролет“, привличайки вниманието към заплахите от отровните химикали, разпилявани в океана и околната среда.

TOXICS

6/1962

Marine biologist Rachel Carson publishes *Silent Spring*, calling attention to the threat of toxic chemicals to people and the environment.

Source

RachelCarson.org

Links

Rachel Carson Institute

Natural Resources Defense Council: The Story of Silent Spring

Silent Spring Institute

Worldwatch Links

Reducing the Use of Toxic Chemicals Advances Health and Sustainable Development

Worldwatch Paper 153: Why Poison Ourselves? A Precautionary Approach to Synthetic Chemicals

Worldwatch Research Library: Health

1967 г.

ЗАМЪРСЯВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА

3/18/1967

Нефтеният танкер „Тори Каньон“ засяда и от него изтичат 117 000 тона суров петрол в Северно море около Корнуол, Великобритания. Масивното замърсяване поставя въпроса за юридически изменения, които да привличат корабните собственици към отговорност за последиците от причинения разлив. С това се слага началото на развитието на международното право за околната среда.

POLLUTION

3/18/1967

The *Torrey Canyon* oil tanker runs aground and spills 117,000 tons of oil into the North Sea near Cornwall in the United Kingdom. The massive local pollution helps prompt legal changes to make ship owners liable for all spills.

Source

Scilly News: Torrey Canyon

Links

Earthnet Online Disaster Management Database: Torrey Canyon

Worldwatch Links

Worldwatch Paper 145: Safeguarding the Health of Oceans

Worldwatch Research Library: Oceans

1973 IV**ЗАМЪРСЯВАНИЯ НА ОКОЛНАТА СРЕДА**

11/2/1973

Приета е Конвенция за предотвратяване на замърсяванията от кораби (MARPOL), с цел да се ограничи изхвърлянето на замърсители от океанските кораби. Това регулира дъмпинга и случайните разливи на нефт, мърсотии, пластмаси, отпадни непречистени води.

POLLUTION

11/2/1973

The Convention for the Prevention of Pollution from Ships (MARPOL) is adopted to restrict the release of pollutants from ocean-going vessels. It regulates dumping and accidental spills of oil, garbage, plastics, and sewage.

Source

International Convention for the Prevention of Pollution from Ships

Links

International Maritime Organization

Worldwatch Links

Worldwatch Paper 145: Safeguarding the Health of Oceans

Worldwatch Research Library: Oceans

1982 II**ОКЕАНИ**

12/10/1982

Конвенцията на ООН за морско право установява цялостна структура за използването на океаните и определя условията за опазване на океаните, предотвратяване на замърсяването им, защитава и възстановява популациите на морски видове.

OCEANS

12/10/1982

The UN Convention on the Law of the Sea sets a comprehensive framework for ocean use and outlines provisions on ocean conservation, pollution prevention, and protecting and restoring species populations.

Source

United Nations Convention on the Law of the Sea

Links

United Nations Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea

Worldwatch Links

Worldwatch Paper 145: Safeguarding the Health of Oceans

Worldwatch Research Library: Oceans

1989 I

ЗАМЪРСЯВАНЕ

3/24/1989

Танкерът „Ексон Валдез“ попада на подводен риф в Аляска, земята Принц Уилям Саунд, разливат се 76 000 тона суров петрол. Разливът е най-големият, който се е случвал в Съединените американски щати, разпростира се на повече от 5 100 километра стара брегова линия, покривайки я с нефт и убива повече от 250 000 птици.

POLLUTION

3/24/1989

The *Exxon Valdez* tanker runs onto a reef in Alaska's Prince William Sound, dumping 76,000 tons of crude oil. The spill, the largest ever in the United States, covers more than 5,100 kilometers of pristine coastline with oil and kills more than 250,000 birds.

Source

Exxon Valdez Oil Spill Trustee Council

Links

National Oceanographic & Atmospheric Association (NOAA): The Exxon Valdez Oil Spill

Worldwatch Links

Worldwatch Paper 145: Safeguarding the Health of Oceans

Worldwatch Research Library: Oceans

Worldwatch Research Library: Pollution

2001 XI

РИБОЛОВ

12/11/2001

Нов ООН-договор за Консервация и Управление на рибните резерви с различен статус на миграция встъпва в сила, полагайки нови правила за риболов в международни води.

FISHERIES

12/11/2001

Pathbreaking UN Agreement for the Conservation and Management of Straddling and Highly Migratory Fish Stocks enters into force, laying the ground rules for fisheries in international waters.

Source

United Nations, Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea, „The United Nations Agreement for the Implementation of the Provisions of the United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982 relating to the Conservation and Management of Straddling Fish Stocks and Highly Migratory Fish Stocks (in force as from 11 December 2001)“ (New York: 2001)

Links

United Nations Food and Agriculture Organization: Fisheries

WorldFish Center

Worldwatch Links

Worldwatch Paper 142: Rocking the Boat: Conserving Fisheries and Protecting Jobs

Worldwatch Research Library: Oceans
2000 IV

КОРАЛОВИ РИФОВЕ

5/23/2002

Обзорно изследване намира, че избелването на Големия бариерен риф на Австралия през 2002 година се влошава, засягайки до 60 процента от рифа.

CORAL REEFS

5/23/2002

Survey finds that bleaching at Australia's Great Barrier Reef in 2002 may be the worst on record, affecting up to 60 percent of reefs.

Source

CRC Reef Research Centre, „Too Much Stress for the Reef?“, press release (Townsville, Australia: 23 May 2002).

Links

National Oceanographic & Atmospheric Association (NOAA) Coral Reef site

International Coral Reef Information Network

The Coral Reef Alliance (CORAL)

Intergovernmental Panel on Climate Change

CRC Reef Research Centre

ReefBase: A Global Information System On Coral Reefs

Worldwatch Links

State of the World 2002 - Chapter 2: Moving the Climate Change Agenda Forward

State of the World 1999 - Chapter 5: Charting a New Course for Oceans

State of the World 2000 - Chapter 2: Anticipating Environmental „Surprise“

World Watch Magazine: Indonesia's Coral Reefs on the Line, May/June 2001

World Watch Magazine: Dust in the Wind, Jan/Feb 2002

2002 IX

ЗАМЪРСЯВАНЕ

11/19/2002

Петролният танкер „Престиж“, носещ на борда си 77 000 тона нефт, се разцепва на две, като замърсява бреговата линия на Галиция, Испания, и предизвиква буря от световно недоволство заради пораженията върху морските обитатели и хората.

POLLUTION

11/19/2002

Oil tanker *Prestige* carrying 77,000 tons of oil splits apart, contaminating Spain's Galicia coastline and unleashing public anger worldwide.

Source

„Thousands Protest in Madrid and Other Spanish Cities Over Prestige Crisis,“ Associated Press, 20 December 2002

Links

Earthnet: Galicia (Spain) Oil Spill, November 2002 Articles

International Herald Tribune: EU Moves to Ban Single-Hulled Tankers, 28 March 2003

International Maritime Organization

International Tanker Owners Pollution Federation

Marine Conservation Biology Institute

WWF International: November 2002 - Oil Spill off Spain's NW Coast

Worldwatch Links

Vital Signs 2002: „Oil Spills Decline“

Worldwatch Paper 145: Safeguarding the Health of Oceans

Worldwatch Research Library: Oceans

2003 V

РИБОЛОВ

5/15/2003

Научен доклад съобщава, че индустриалния риболов е унищожил 90 процента от световните рибни запаси от най-големите и най-значими в икономическо отношение видове риба.

FISHERIES

5/15/2003

Scientists report industrial fishing has killed off 90 percent of the world's biggest and most economically important fish species.

Source

Ransom Myers and Boris Worm, „Rapid Worldwide Depletion of Predatory Fish Communities,“ Nature, 15 May 2003

Links

U.N. Food and Agriculture Organization: Fisheries Department

Worldwatch Links

State of the World 2004 - Chapter 5 Moving Toward a Less Consumptive Economy

Worldwatch Research Library: Oceans

РАЗВИТИЕТО НА БЪЛГАРИЯ – С ПРИЗНАВАНЕ НА ВЪТРЕШНАТА СТОЙНОСТ НА ПРИРОДАТА И КОРПОРАТИВНАТА СОЦИАЛНА ОТГОВОРНОСТ

Не е възможно България да се интегрира успешно, като пълноправен партньор в Европейския съюз без културата на устойчивото развитие, без стратегия, без рамка на действие и без пътна карта за постигане на хармонично общество, икономика и околна среда. За да бъде устойчиво, развитието трябва да се основава върху признаването на вътрешната стойност на природата². То трябва да използва природните и човешките ресурси така, че да предостави същите възможности и на бъдещите поколения, да запази генетичното разнообразие и целостта на екосистемите. Би следвало да са налице поне три условия:

- установяване на демократично общество;
- установяване на пазарна икономика;
- създаване на заинтересованост у всички членове на обществото по проблемите на устойчивото развитие.

Посочените условия са равностойни и взаимосвързани и са предварителни за устойчиво развитие на икономиката, както и за преодоляване на екологичната криза.

Демократичното общество толерира максимално участието на всички граждани в решаване на проблемите на страната на отделните равнища. Индивидуалното мислене и откритите дискусии се насърчават от демократичните институции. Това на свой ред стимулира свободния обмен на информация и усъвършенстването на познанията. Демократичните институции осигуряват широка основа за контрол и равновесие, което предпазва от злоупотреби с властта. Демократичните институции са доказали своята ефективност и при развитието на гражданската ангажираност на членовете на обществото³.

Пазарната икономика е условие за устойчиво развитие и най-ефективно използване на ресурсите. Позволява постигането на икономическите и екологичните цели на възможно най-ниската цена. В много случаи пазарните механизми, като например търговията с емисии, са социално най-ефективния начин за постигане на екологичните цели.

Пазарната икономика чрез стремежа към екологическо, социално и икономическо благоденствие, води към създаване на конкурентна среда. Монополите, независимо дали са обществени или частни, не насърчават ефикасността, разнообразието и изобретателността. Пазарите се нуждаят от координация с институциите. Те не могат да функционират в институционален вакуум. Оставени сами на себе си, пазарите не успяват да задоволят обществените потребности. Да се грижат за опазването на околната среда и за защита на крехките природни ресурси. Опитът с неконтролираните пазари показва, че те водят до значително неравенство при разпределението на социалните блага. Ето защо пазарните институции трябва да са добре координирани с другите обществени институции, което ще осигури оптимално от обществена гледна точка ценообразуване и пълно задоволяване на целия спектър от обществени потребности.

Този подход трябва да стимулира инситуализацията на „екологично отговорните пазари“. Те трябва да се основават на икономическите схващания за пазара, които са различни от неокласическите. Вместо да насочва ресурсите с оглед на нуждите и ефективността на настоящия момент, „екологично отговорният пазар“ би трябвало да се съобразява и с външните фактори, и със задължението да запази ресурси и за бъдещите поколения. Такъв пазар ще се отнася положително към опазването на екологичните ресурси, като подхода към тяхното ценообразуване от гледна точка на устойчивото развитие. Той ще се стреми да интегрира инициативите за производство на екологически чисти продукти посредством екологически чисти процеси. Такъв пазар ще признае, че консумацията е само една част от екологично-икономическия цикъл (аналогично на хидрологическия цикъл), т.е. това, което се извлича от земята, се обработва, консумира и отново се връща в нея. С други думи, нищо не се губи. Често обаче това, което връщаме в земята, е токсично. Тази земя е нужна за жизнеността на бъдещите поколения и затова трябва да има ясно и точно определена „цена“⁴.

Такова ценообразуване ще доведе до икономика, в която държавите ще определят рационални параметри на самоподдържащ се, устойчив капацитет и равнопоставеност при разпределението на богатата. Тези параметри очертават полето, в което се развива свободният пазар. Частните предприемачи ще могат да действат според принципите на пазарната икономика, но в определените социални граници.

Всеки гражданин, по силата на конституциите, има правото да диша чист въздух, да пие чиста вода и да консумира чиста храна. Следователно гражданите трябва да имат свободен достъп до информацията, засягаща тези жизненоважни компоненти. Право на такова има цялото общество и това право не може да се нарушава по никакъв начин. Правителствата трябва да дават периодично отчети за състоянието на околната среда – толкова често, колкото се правят синоптичните прогнози. Общественото участие при вземането на решения, засягащи околната среда, трябва да бъде достъпно до всеки гражданин. Всеки носи своята отговорност за устойчивото развитие на обществото. При осъществяването на всяка своя дейност всеки гражданин е длъжен да зачита и опазва околната среда⁵.

От основно значение за възраждането на икономиката е развитието на нови технологии чрез различните форми на партньорство. Ефективната стратегия в областта на науката и развитието на нови технологии ще им позволи да осъществят технологически „скок“ – преход от съществуващите архаични технологии, въведени през годините на централизирано планиране, към модерни технологии, прескачайки западната технологична еволюция от периода 1960 – 1989 г. Примери как това може да стане, са изложени например в японската програма „Преден фронт на науката“ и в програмата „Еврика“ на Европейската общност.

Основополагащ е принципът за минимално вмешателство в природата. Ако се извършва такава намеса, то трябва да се следва като основен пътеводител концепцията за устойчивото развитие по отношение на глобалните и дългосрочни екологически потребности. Съществените елементи на този фундаментален принцип са: постоянен стремеж за опазване на околната среда; опазване на човешкото здраве и съществуване; признаване правото на всички граждани, от днешните и бъдещи поколения, да живеят в чиста и здравословна околна среда; еднакви екологични условия за всички граждани, независимо от тяхното местожителство и доход; грижа за здравето и сигурността на работната сила; признанието, че нашите страни са част от по-голяма екологическа и социална общност, в която всички са зависими един от друг и носят еднаква отговорност; и накрая съзнанието, че превантивното опазване на околната среда в екологически, икономически и социален аспект е по-добро, отколкото отстраняването на нанесените вече щети⁶.

Важно е социалният живот на страната да се организира около основните принципи на устойчивото развитие. Това предполага всички граждани да имат възможността да участват в прехода към устойчиво развитие, да спомагат за установяването на структура, задължаваща местни, регионални и национални организации да взимат участие. Условие за индивидуалното участие в устойчивото развитие е готовността на юридическата и административна система да откликват на искове, предявени от граждани, за щети, нанесени на околната среда. Много важно е създаването на независими структури от екологически неправителствени организации, в които заинтересованите от състоянието на околната среда граждани могат да участват, да получават информация и да намират подкрепа и съдействие и от инвеститорите, и от публичната администрация⁷.

Източници:

1. Пенчев, П. „Ключови моменти за околната среда от 1960-те до 2006“. //Сп. „Хармония“, София, №4 2013, с. 25-33.
2. https://www.vfu.bg/doktoranti/priklyuchili_proceduri/nina_zlateva/avtoreferat.pdf
3. Дайс, Й. България е зона на стабилност.//Сп. „Хармония“, София, №6 2013, с. 80.
4. Мун, Б. К. Сътрудничеството с България е важно за нас. //Сп. „Хармония“, София, №6 2013, с. 81-82
5. ПРОТОКОЛ от Киото към Рамковата конвенция на Обединените нации по изменение на климата, www.moew.government.bg/.../PROTOKOL_ot_Kioto_kym_Ramkovata_konvenciq
6. Селигмън, А., Идеята за гражданското общество, ИК „Критика и хуманизъм“, С., 1995, с. 67.
7. Ненов, Р. Принципи на дейността на институциите за целите на устойчивото развитие. В: Първи международен конгрес „Интеграция и устойчиво развитие в Черноморския регион“, Поморие, 2013.